

УДК 811.111'373'42

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-1-26>**Інна КІВЕНКО,***orcid.org/0000-0003-2044-5456*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри філології

Одеського національного морського університету

(Одеса, Україна) *innakivenko@gmail.com***Ольга МЕЛЬНИЧУК,***orcid.org/0009-0008-1220-9473*

старший викладач кафедри німецької філології

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

(Одеса, Україна) *olga2103mel@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *REVENGE* (ПОМСТА) (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ)

У представленій роботі досліджено особливості авторських імплікацій вербалізованого концепту *REVENGE* в текстах англійських художніх творів (зокрема романів англійських письменників М. Л. Еміса «Інформація» та Іана Мак'юена «Амстердам» та «Спокута»). Об'єктом вивчення обрано є вербалізований концепт *REVENGE*, предметом – особливості його авторської маніфестації. Під час дослідження використано описовий метод для аналізу мовних фактів, що включає етапи збирання емпіричного матеріалу, спостереження, висновків; метод аналізу словникових дефініцій; метод компонентного аналізу семантичної структури слова; метод інтерпретативного аналізу авторських символів, пов'язаних із реалізацією концепту *REVENGE* в текстах художніх творів. Виконано ряд завдань. Перш за все, проаналізовано словникові дефініції лексеми “*revenge*”. Завдяки цьому встановлено, що концепт *REVENGE* є непараметричним, регулятивним (тобто володіє аксіологічним потенціалом), універсальним (адже будь-яка культура передбачає певну реакцію на негативні вчинки) і, як наслідок, отримує специфічну об'єктивізацію в різних мовах, а також знаходить індивідуальне трактування в художніх творах. По-друге, окреслено семантичні ознаки досліджуваного концепту, що експлікує корисність / некорисність помсти в житті, її енергозатратний характер, можливість / неможливість з її допомогою змінити ситуацію, що склалася. Представники англійської лінгвокультури заохочують свої мстиві бажання, відчуваючи задоволення від віндиктивних дій, що відображається в лексичній сполучуваності ключової лексеми «*revenge*» з прикметником «*sweet*». По-третє, описано авторські імплікації вербалізованого концепту «помста» на прикладах з текстів художніх творів. Зафіксовано «зсув» значень вживаних лексем, коли експлікується одну з меж концепту *REVENGE*, а також контекстуальне прирощення додаткових смислів до словникового значення лінгвальної репрезентанти досліджуваного концепту.

Ключові слова: вербалізація, концепт, лексема, помста, сема, семантика.

Inna KIVENKO,*orcid.org/0000-0003-2044-5456*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Philology

Odesa National Maritime University

(Odesa, Ukraine) *innakivenko@gmail.com***Olha MELNYCHUK,***orcid.org/0009-0008-1220-9473*

Senior Lecturer at the Department of German Philology

I.I. Mechnikov Odesa National University

(Odesa, Ukraine) *olga2103mel@gmail.com*

REALIZATION PECULIARITIES OF THE CONCEPT OF REVENGE (BASED ON THE ENGLISH FICTION)

The present article investigates the peculiarities of the author's implications of the verbalised concept of *REVENGE* in English fiction (in particular, the novels by such English writers as M. L. Amis “Information” and Ian McEwan “Amsterdam” and “Atonement”). The object of study is the verbalised concept of *REVENGE*, and the subject embraces the peculiarities of its manifestation. The study uses a descriptive method for analysing linguistic facts, including

the stages of collecting empirical material, observation, and conclusions; a method of analysing dictionary definitions; a method of component analysis of the semantic structure of a word; and a method of interpretive analysis of the author's symbols related to the realization of the REVENGE concept in the fictional texts. A number of tasks have been performed. First of all, the article includes the analysis of the dictionary definitions of the lexeme 'revenge'. It shows that the concept of REVENGE is non-parametric, regulative (i.e., it has axiological potential), universal (since any culture implies a certain reaction to negative actions) and, as a result, receives specific objectification in different languages and finds individual interpretation in works of fiction. Secondly, the semantic features of the studied concept are outlined, they imply the usefulness / uselessness of revenge in life, its energy-consuming nature, and the possibility / impossibility of changing the current situation with its help. Representatives of the English linguistic culture encourage their vengeful desires by experiencing the pleasure of vindictive actions, which is reflected in the lexical compatibility of the key lexeme "revenge" with the adjective "sweet". Thirdly, the article describes the author's implications of the verbalised concept of "revenge" on examples from the texts of fiction. The "shift" in the meanings of the used lexemes has been fixed: it implies that only one of the boundaries of the REVENGE concept is explicit. Another peculiarity of the realization of the concept of REVENGE is the contextual development of additional meanings to the dictionary one of the linguistic representative of the concept studied.

Key words: concept, lexeme, revenge, semantics, seme, verbalization.

Постановка проблеми. Представлене дослідження являє собою спробу вивчення лінгвоспецифічної реалізації концепту REVENGE в англійській мові в межах когнітивної лінгвістики. На сучасному етапі пріоритетним завданням лінгвістики загалом стає пильне вивчення внутрішнього світу людини, вербалізації її емоційних станів і почуттів. У зв'язку з цим виявлення особливостей лінгвальної реалізації когнітивно-оцінних меж концепту, що дає змогу наблизитися до розуміння усього різноманіття смислів, які охоплюють у свідомості носіїв англійської мови концепт REVENGE, зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Аналіз досліджень. Вивчення концептів актуалізовано у працях багатьох українських мовознавців, зокрема Н. О. Бігунової та С. А. Домбровської (2022), І. М. Колегаєвої (2018), В. М. Смаглій (2020), А. І. Грігорян (2023), К. В. Красницької (2020), Ю. П. Маслової (2023), О. О. Селіванової (2008), А. П. Загнітко (2010), ін. Концепт – це думка / погляд / ідея людини, що утворюється з певних прикладів, відбиває реальну дійсність, транслюючи набутий досвід та знання про навколишній світ (Ключник: 22).

Мета представленого дослідження полягає у вивченні авторських імплікацій вербалізованого концепту REVENGE в текстах англійськомовних художніх творів. Для досягнення мети виконано ряд завдань: 1) проаналізувати словникові дефініції "revenge"; 2) окреслити семантичні ознаки досліджуваного концепту; 3) описати авторські імплікації вербалізованого концепту «помста» на прикладах з текстів художніх творів.

Об'єктом вивчення обрано є вербалізований концепт REVENGE, **предметом** – особливості його авторської маніфестації.

Матеріалом дослідження слугують романи англійських письменників М. Л. Еміса «Інформація» та Єна Мак'юена «Амстердам» та «Спокута».

Під час дослідження використано *описовий метод* для аналізу мовних фактів, що включає етапи збирання емпіричного матеріалу, спостереження, висновків; *метод аналізу* словникових дефініцій; *метод компонентного аналізу* семантичної структури слова; *метод інтерпретативного аналізу* авторських символів, пов'язаних із реалізацією концепту REVENGE в текстах художніх творів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз лінгвістичної літератури дозволяє розглядати поняття «концепт» як об'ємне багатовимірне ментальне утворення, яке виникає у свідомості людини по мірі його знайомства з навколишнім світом. *Концепт* неодмінно несе на собі відбиток колективної свідомості з її національно-культурною специфікою, що дозволяє встановити смисложиттєві орієнтири поведінки у свідомості як певної національно-мовної спільноти, так і окремого її представника. *Концепт* вбачається як діалектична єдність індивідуального і колективного світосприйняття.

Обраний для дослідження концепт REVENGE визначається як *школа, заповідяна кривднику в якості покарання*, відповідно до проаналізованих словникових дефініцій: "harm done to someone as a punishment for harm that they have done to someone else" (Cambridge Dictionary); "1) the act of doing something to hurt someone because that person did something that hurt you; 2) the act of defeating an opponent who has defeated you in the past" (The Britanica Dcitionary); "1) something you do in order to punish someone who has harmed or offended you; 2) the defeat of someone who has previously defeated you in a sport" (Longman Dictionary). Однак, окрім значення «помста» REVENGE передбачає ще одну сему – *завдати поразки тому, хто переміг когось у минулому, особливо у спорті*.

Отже, REVENGE – це реакція (як правило, негативна) на погані вчинки однієї людини по від-

ношенню до іншої. Ця реакція зумовлена з бажанням уразити кривдника, завдати йому поразки. Тому ядерними для REVENGE є наступні елементи: *harm, punishment, to hurt, to punish, to defeat, to offend*. В англійській мові концепт REVENGE експлікує, насамперед, корисність / некорисність помсти в житті, її енергозатратний характер, можливість / неможливість з її допомогою змінити ситуацію, що склалася, а тому носії англійської мови постають «діячами» помсти. Представники англійської лінгвокультури заохочують свої мстиві бажання, відчуваючи задоволення від віндиктивних дій, що відображається в лексичній сполучуваності ключової лексеми «revenge» з прикметником «sweet» (Cambridge Dictionary; The Britanica Dcitionary; Longman Dictionary).

Проаналізовані словникові дефініції дозволяють встановити, що концепт REVENGE є непараметричним, регулятивним (тобто володіє аксіологічним потенціалом: його вербалізатори фіксують певні зразки поведінки і ставлення до них), універсальним (адже будь-яка культура передбачає певну реакцію на негативні вчинки) і, як наслідок, отримує специфічну об'єктивізацію в різних мовах, а також знаходить індивідуальне трактування в художніх творах.

Проаналізуємо авторські імплікації вербалізованого концепту REVENGE на прикладах, відібраних з художніх творів.

Перш за все, увагу привертає ймовірна розбіжність між звичними мовними значеннями найбільш типових для англійської мови вербалізаторів концепту REVENGE і смислами, що розкриваються в контексті проаналізованих романів. Наприклад, в епізоді роману Є. Мак'юена «Спокута» засмучена дівчинка Брайоні б'є прутом кропиву, представляючи своїх надокучливих молодших кузенів:

... *retribution* was indifferent and granted no special favors to children (McEwan 2003: 45).

В наведеному прикладі спостерігається «зсув» значень: лексема *retribution* вживається не в словниковому значенні *severe punishment for something very serious* (сурове покарання через серйозну провину) (Longman Dictionary), а в значенні REVENGE, тобто «помста». Зауважимо, що наведена ситуація ніяк не виправдовує розмах, з яким дівчинка хльостає кропиву, вона лише зла на кузенів за те, що ті зірвали постановку її п'єси, відтак *retribution* не розкриває особливостей своєї словникової дефініції, проте експлікує одну з меж концепту REVENGE.

В романі «Амстердам» зафіксовано контекстуальне прирощення додаткових смислів до слов-

никового значення лінгвальної репрезентанти досліджуваного концепту: перспектива власного тріумфу композитора Клайва, що прирівнюється до лиходійства по відношенню до кривдника – газетяра Вернона:

Work – quiet, determined, triumphant work, then would be a kind of revenge (McEvim 1999: 32).

По-перше, протягом всього тексту роману «Амстердам» неодноразово наводяться роздуми про сутність помсти як відповіді на заподіяне зло. Клайв хоче помститися другові за те, що той зрадив пам'яті їхньої спільної знайомої. Однак, чоловік вбачає свою помсту в кропіткій праці над своїм музичним твором, яке стане відомим на весь світ та закарбує його ім'я навіки в історії, на відміну від миттєвої газетної сенсації його друга Вернона, що не зрівняється своєю значимістю з його славою (славою Клайва).

У словниковому своєму значенні REVENGE передбачає виключно відповідь злом на зло. У цьому ж епізоді помста видається абсолютно нешкідливою по відношенню до кривдника, тобто відбулося прирощення додаткового нехарактерного для концепту REVENGE смислу.

Індивідуальні імплікації вербалізованого концепту REVENGE актуалізовано в романі «Інформація» М. Л. Еміса: продумана, розважлива і неспішна помста протиставлена відкритій конфронтації, на яку чинять значний вплив переживання скривдженого, знижуючи результативність мстивих дій; той, хто мститься, не є більш шляхетним, ніж кривдник, навіть якщо карає останнього по справедливості, оскільки описаний вище результативний тип помсти вимагає вчинків не менш низьких і підлих, ніж первісна образа; тільки людина з сильним характером досягне успіху в здійсненні помсти, оскільки вона здатна надмірно захопити месника і зробити його ще більш вразливим для кривдника.

Отже, проведений концептуальний аналіз індивідуальних екземплярів актуалізації досліджуваного концепту не просто наближає до розкриття наповнення даного вербалізованого концепту в конкретній мові – воно свідчить про те, що концепт REVENGE – це глибоке й об'ємне, аж ніяк не статичне утворення, що не зводиться до набору словникових значень найтиповіших його вербалізаторів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що смисли, породжувані актуалізацією концепту REVENGE у текстах художніх творів, не завжди відповідають значенням лінгвальною репрезентантам концепту, закріпленим в словникових дефініціях. Це – авторські імплікації

досліджуваного концепту, що породжуються індивідуальними мовними свідомостями з урахуванням життєвого досвіду і переживань авторів.

Перспективу подальшої наукової розвідки вбачаємо у вивченні реалізації концепту *REVENGE* у англійськомовних пареміях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грігорян А.І. Вербалізація приховування та розкриття секрету в англійськомовному кінодискурсі. *Мова. Література. Фольклор*. № 1. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2024. С. 20–27. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2024-1-3>
2. Грігорян А. І. Фреймова структура концепту «secret» у художньому англійськомовному дискурсі. *Записки з романо-германської філології*. Вип. 2 (51). Одеса: Фенікс, 2023. С. 55–66. DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2023.2\(51\).296820](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2023.2(51).296820)
3. Загнітко А. П. Класифікація типології концептів. *Лінгвістичні студії*. 2010. Вип. 21. С. 12–21.
4. Ключник Т. Концепт РОЗУМ в антропоцентричних кодах української лінгвокультури : дис. ... канд. філ. наук : 25.10.2023 / Київський університет імені Бориса Грінченка. 2023. 220 с.
5. Колегаєва І. М. Конструювання номінативного поля концепту: етапи та одиниці. *Записки з романо-германської філології*. Одеса: Фенікс, 2018. Вип. 1. С. 121–127. DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.1\(40\).137068](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.1(40).137068)
6. Красницька К. В. Особливості індивідуально-авторської інтерпретації концептуального змісту вербалізованого концепту пам'яті в романі К. Ішігуро «The buried giant». *Сучасні студії з романської і германської філології: матеріали міжнар. наук.-практич. конф.* (Одеса, 15 трав. 2020 р.). Одеса: КП ОМД, 2020. С. 128–131.
7. Маслова Ю. П. Вербалізація концептів ВІЙНА, МИР, ЖІНКА, ЧОЛОВІК у газетному дискурсі України у воєнний період. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Філологія»*, вип. 17(85), 2023. С. 71–77.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми. Полтава: Дозвілля-К, 2008. 712 с.
9. Смаглій В. М. Вербалізований концепт WORD / LANGUAGE / SPEECH у науковій та наївній картинах світу : монографія. Одеса : Астропринт, 2020. 508 с.
10. Bigunova N., Dombrovska S. Language representation of the time concept in English oral narrative discourse. *Orbis Linguarum (Ezikov Svyat)*. Vol. 20, Issue 1. Bulgaria, Blagoevgrad, 2022. P. 78–85. DOI: <https://doi.org/10.37708/ezs.swu.bg.v20i1.10>
11. Amis A. *The Information*. UK : Random House, 2008. 380 p.
12. McEwan I. *Amsterdam*. USA: Knopf Doubleday Publishing Group, 1999. 208 p.
13. McEwan I. *Atonement*. USA: Knopf Doubleday Publishing Group, 2003. 368 p.

СЛОВНИКИ

14. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/vengeance> (дата звернення : 11.11.2024)
15. Longman Dictionary. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/vengeance> (дата звернення : 11.11.2024)
16. The Britanica Dcictionary. URL: <https://www.britannica.com/dictionary/vengeance> (дата звернення : 11.11.2024)

REFERENCES

1. Hrihorian A. I. (2024). Verbalizatsiia prykhovuvannia ta rozkryttia sekretu v anhliiskomovnomu kinodyskursi [Verbalisation of hiding and revealing a secret in the English film discourse]. *Mova. Literatura. Folklor*. №1. Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet, 2024. S. 20–27. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2024-1-3> [in Ukrainian]
2. Hrihorian A. I. (2023). Freimova struktura kontseptu «secret» u khudozhnomu anhlovomovnomu dyskursi [The frame structure of the concept “secret” in the English literary discourse]. *Zapysky z romano-hermanskoï filolohii*. Vyp. 2 (51). Odesa. S. 55–66. DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2023.2\(51\).296820](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2023.2(51).296820) [in Ukrainian]
3. Zahnitko A. P. (2010). Klyasifikatsiia typolohii kontseptiv [Classification of the concept typology]. *Linhvistychni studii*. Vyp. 21. S. 12–21. [in Ukrainian]
4. Kliuchnyk T. (2023). Kontsept ROZUM v antropotsentrychnykh kodakh ukrainskoï linhvokultury [The concept of MIND in the anthropocentric codes of Ukrainian linguistic culture] : dys. ... kand. fil. nauk : 25.10.2023 / Kyivskyi universytet imeni Borysa Hrinchenka. 220 s. [in Ukrainian]
5. Kolehaieva, I. M. (2018). Konstruiuvannia nominatyvnoho polia kontseptu: etapy ta odyntsi [Construction of the nominative field of the concept: stages and units]. *Zapysky z romano-hermanskoï filolohii*, vol. 1, pp. 121–127. [in Ukrainian]
6. Krasnytska K. V. (2020). Osoblyvosti indyvidualno-avtorskoï interpretatsii kontseptualnoho zmistu verbalizovanoho kontseptu memory v romani K. Ishiguro «The buried giant» [Peculiarities of the individual author’s interpretation of the conceptual content of the verbalised concept “memory” in the novel «The buried giant» by K. Ishiguro]. *Suchasni studii z roman-skoï i hermanskoï filolohii: materialy mizhnar. nauk.-praktych. konf.* Odesa: KP OMD, 2020. S. 128–131. [in Ukrainian]
7. Maslova Yu. P. (2023). Verbalizatsiia kontseptiv VIINA, MYR, ZhINKA, ChOLOVIK u hazetnomu dyskursi Ukrainy u voiennyi period [Verbalisation of the concepts of WAR, PEACE, WOMAN, MAN in the newspaper discourse of Ukraine in the wartime period]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia», seriia «Filolohiia»*, vyp. 17(85). S. 71–77. [in Ukrainian]
8. Selivanova O. O. (2008). Suchasna linhvistyka : napriamy ta problem [Modern linguistics : directions and problems]. Poltava. 712 s. [in Ukrainian]

9. Smahlii, V. M. (2020). Verbalizovanyi kontsept WORD / LANGUAGE / SPEECH u naukovii ta naivnii kartynakh svitu [The verbalized concept of WORD / LANGUAGE / SPEECH in scientific and naive pictures of the world]: monograph. Odesa. [in Ukrainian]
10. Bigunova, N., Dombrovska, S. (2022). Language representation of the time concept in English oral narrative discourse. *Orbis Linguarum (Ezikov Svyat)*, vol. 20, Issue 1, Bulgaria, Blagoevgrad, pp. 78–85.
11. Amis A. (2008). *The Information*. UK : Random House. 380 p.
12. McEwan I. Amsterdam. (1999). USA: Knopf Doubleday Publishing Group. 208 p.
13. McEwan I. (2003). *Atonoment*. USA: Knopf Doubleday Publishing Group. 368 p.

DICTIONARIES

14. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/revenge> (date of request : 11.11.2024)
15. Longman Dictionary. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/revenge> (date of request : 11.11.2024)
16. The Britanica Dcitionary. URL: <https://www.britannica.com/dictionary/revenge> (date of request : 11.11.2024)